ŽVALGOMOJI EKSPEDICIJA BIRŽŲ RAJONE

Roma SONGAILAITĖ

2000 m. BKMS surengė archeologinę ekspediciją pagal programą „Žvalgomieji archeologijos tyrinėjimai Biržų r. vietose, minimose archeologinėje literatūroje". Buvo pasirinkti keli objektai: Užubaliai, Plikiai, Drąseikiai, Jokniūnai, Medikiai. (Žvalgomuosiuose archeologijos tyrinėjimuose dalyvavo muziejininkai, muziejaus darbuotojai, LII archeologė A. Simniškytė, VU studentas archeologas A. Duderis (atliko praktiką), regioninio parko kultūrologas G. Butkevičius, „Atžalyno" vidurinės mokyklos kraštotyrininkai ir kt.). Ieškant Medikių plokštinio kapinyno, buvo rastos senosios Palaidžios kaimo kapinės Papilio seniūnijoje, Daunorių k., senosios kapinaitės Vabalninko seniūnijoje. Informacija apie šias kapinaites perduota KPC, jos bus įtrauktos į registrą.

Užubaliai. 1958 06 15 į Biržų muziejų buvo perduoti du ietigaliai, rasti Užubalių k., netoli Juozo Jurkonio sodybos (GEK 1753, 1756) ir „žmogaus griaučiai, rasti Užubalių k. kolūkiečio Stasio Čiūdaro pasodybiniame sklype, archeologinių vietovių patikrinimo metu" (GEK 1801). Radus žmogaus griaučius ir du ietigalius, be išsamesnių tyrinėjimų Biržų r. GIKP kataloge ir žemėlapyje 1983 m. buvo pažymėtas Užubalių senkapis: „Pabiržės apyl., 50 m į PV nuo kelio Biržai–Saločiai, 170 m į ŠV nuo Užubalių kaimo kapinių. Tai dirvonuojanti kultūrinė lygi pieva, kuri niekuo neišsiskiria iš aplinkos". Tačiau žemėlapyje pažymėta visai ne ta vieta, kur buvo rasti ietigaliai ir žmogaus griaučiai. Prieš Užubalių k. senąsias kapinaites, kitoje kelio pusėje, į ŠV pusę yra kalvelė, kurioje galėjo būti bažnytinėse knygose minimos senosios Užubalių kaimo XVIII a. kapinės. Šioje kalvelėje šią vasarą nebuvo iškasti šurfai, nes tai privati valda, o savininkai nevietiniai. Perkasa ir šurfai buvo pamatuoti prie Jurkonių sodybos (14 m^2), ant nedidelės kalvelės, tačiau palaidojimų nerasta. Aptikta buitinės keramikos šukių, koklių fragmentėlių, kuriuos būtų galima datuoti XVII–XVIII a.

Plikių pilkapius, esančius Plikių k., Vabalninko valsč., Biržų apskrityje mini F. Pokrovskis ir P. Tarasenka. „Keli pilkapiai apdėti akmenimis, tačiau jau XIX a. pabaigoje jie buvo ariami". GIKP kataloge minimos Plikių k. kapinės, vad. Milžinkapiais. Jos yra 160 m į ŠR nuo kelio Vabalninkas–Kupiškis, Augustino Sarapo sodyboje ir šalia sodybos. Šios kapinės nebuvo kartografuotos, jų plotas neaiškus. Sodyboje kasant pamatus ir sode rasdavo žmonių kaulų ir puodų šukių. Šią vasarą A. Sarapo sode buvo iškasta 10 m^2 perkasa. Kapų nerasta, paviršiniame, anksčiau ariamame sluoksnyje rasti pavieniai kaulai ir keletas buitinės keramikos šukių. Tačiau savininkai sakė, kad prieš keliolika metų melioruojant į ŠR nuo šio sodo (šiuo metu jau dirbamame lauke) rasti 6 griautiniai kapai su mediniais karstais. Apie rastas įkapes ir kaulus nieko negalėjo tiksliai pasakyti. Sakė, kad buvo atvažiavusi valdžia iš Biržų ir viską išsivežė. Lauke, žemės paviršiuje, rasti keli pabalę žmonių kojų kaulai. Apie tyrinėjimus šiame lauke savininkai net nenorėjo kalbėti, bet objektas, manau, bus patikrintas.

Jokniūnų plokštinis kapinynas – dar vad. Grauže yra į R nuo Jokniūnų k., Papilio a., Biržų r. 1935 m. VAK duomenimis „į R nuo Jokniūnų vnk. rūsius kasdami rado žmogaus kaulų su žiedu. Žiedas lindo ant žmogaus kojos. Tie kaulai buvo labai dideli". LTSR Kultūros ministerijos kolegijos 1972 03 30 nutarimu Nr. 17, AV – 126 Jokniūnų senkapiai, vad. Grauže, buvo įrašyti į archeologijos paminklų sąrašus. Vėliau, pagal LTSR KM MMT 1981 02 09 raštą Nr. 26, siūlyta senkapius išbraukti iš paminklų sąrašų (pastaba – nerasti). Kadangi to meto žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaitų Biržuose neradau, o KPC archyve prieš tyrinėjimus nebeteko nuvažiuoti, taip ir liko neaišku, ar žvalgomųjų tyrinėjimų metu jie buvo nerasti, ar tos vietovės nerado. Šią vasarą ieškant Grauže vadinamo kapinyno, pavyko nustatyti, kad VAK informaciją suteikusi Gaigalų pradinės mokyklos mokytoja minėjo Motiejaus Kuliešiaus žemėje rastus žmogaus kaulus. Šiuo metu vienkiemyje niekas negyvena, M. Kuliešiaus duktė gyvena Biržuose, tačiau jos nepavyko rasti, todėl negavę sutikimo kasinėti, šiame vienkiemyje nedirbome. Tačiau archeologinėje literatūroje minimi Jokniūnai ir akmeninių dirbinių radimvietės, o B. Kiburys, gyvenantis Vilniuje, jau anksčiau yra minėjęs ir pats kasinėjęs savo tėviškėje, Kalniškių vienkiemyje prie Jokniūnų k. ir sakėsi radęs žmonių palaidojimus. Gavus jo sutikimą, sode, kalvelėje, buvo ištirtas 14 m^2 plotas. Šiame plote jokių palaidojimų ir radinių neradome.

SURVEY IN BIRŽAI DISTRICT

In 2000, specialists of BMES investigated unclear archaeological objects situated in Užubaliai, Plikiai, Jokniūnai, Medikiai villages (Biržai district). Only in Užubaliai, household pottery and tiles dated to the 17th–18th centuries were found. During the survey the former Palaidžios village cemetery was obtained.

ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI MERKINĖS APYLINKĖSE

Vykintas VAITKEVIČIUS, Tomas OSTRAUSKAS, Linas KVIZIKEVIČIUS

Archeologiniai žvalgymai Merkinės apylinkėse buvo atliekami pagal VMSF remiamą kompleksinį mokslo tiriamąjį darbą „Merkinės gamtinis ir kultūrinis paveldas: vertė ir kontekstai". Žvalgymai apėmė visas perspektyvesnes vietas, visų pirma vandens telkinių: upių, upelių ir ežerų, pakrantes. Darbus gerokai apsunkino po II Pasaulinio karo pasodinti ir visą teritoriją dengiantys miškai. Žvalgymų eigoje buvo rasta 21 nauja gyvenvietė bei radimvietė, taip pat buvo patikslintos dalies žinomų objektų vietos.

Merkinės 8 radimvietė yra 0,22 km į PR nuo Merkinės bažnyčios, apie 0,07 km į P nuo tilto per Stangę Merkinėje, Stangės kairiojo aukšto kranto viršuje, terasos pakraštyje, A. Černiausko sodybos darže. Titnago radiniai yra įvairialaikiai, datuotini paleolitu (?) ir kitais akmens amžiaus laikotarpiais.

Pamerkinės 1-oji gyvenvietė yra Nemuno kairiajame krante, apie 0,85–1,35 km